

Da svensken plyndrede Brøndbyøster

Lars Ellgaard · Tuesday, August 2nd, 2016

Svenskekrigene i perioden 1657-1660

Efter Kalmarunionens opløsning i 1523 udkæmpede Danmark og Sverige i alt 12 krige, der var udmattende for især civilbefolkningen. Disse krige kaldes tilsammen Svenskekrigene. Anledningen til krigen var Sveriges ønske om at få del i den gode handel Danmark havde ved Øresund. Derudover ville svenskerne gerne bryde ud af den geografiske ring som Danmark havde lagt omkring Sverige, ved at angribe grænseområder langs med Øresund, Kattegat og det vestlige af Østersøen.

I perioden 1657-1660 udkæmpede Danmark og Sverige to, ud af de i alt 12 krige, disse er senere kaldet Karl Gustav-krigene.

I juni 1657 erklærede den danske kong Frederik III Sverige krig. Tanken var at tage hævn for nederlaget i Torstensonkrigen i 1645.

Vinteren 1657-58 var historisk kold. Danmarks sunde og bælder frøs til og muliggjorte den svenske hær indtog i Danmark. I februar stod svenskerne kun 20 kilometer fra København og i panik indgik Frederik III en nedværdigende fredsaftale med Sverige. Ved Roskildefreden mistede Danmark områder i Sydsverige, Bornholm og provinser i Norge.

Den svenske kong Karl X Gustav var dog ikke tilfreds med fredsaftalen og allerede i august samme år satte han omkring 6000 svenske soldater i land ved Korsør.

Svenskernes hær marcherede op gennem Sjælland til Brønshøj. Her anlagde de en stor lejr og på denne måde blev København belejret. Indbyggerne i København var således fraskåret omverdenen udenfor voldene. Dog blev København fra oktober måned forsynet af blandt andet hollandske skibe, der kunne sejle madvarer og lignende udenom svenskerne og ind i Københavns havn.

Under den to år lange belejring stødte den danske og svenske hær flere gange sammen. Det største slag var imidlertid svenskernes mislykkede storm på København i februar 1659. Her led svenskerne store tab.

Efter den fejlslåede storm og et massivt militært pres, fra blandt andet Polen og Holland, indså kong Karl X Gustav at en total erobring af Danmark var umulig.

Den danske lensgreve og rigsfeltsher Hans Schack mødtes i oktober 1659 med den frankiske officer Ernst Albrecht von Eberstein, og sammen ledte de, de endelige slag fra dansk og allieret side. 14. november 1659 overgav svenskerne sig ved slaget ved Nyborg.

I maj 1660 blev der sluttet fred mellem Danmark og Sverige ved freden i København. I

denne anledning fik Danmark Bornholm og områder i Norge tilbage. Dog fik krigen store indenrigspolitiske konsekvenser, da den tilskyndede Frederik III's statskup og dermed bevirkede overgangen til enevælden.

Lejren i Brønshøj

Da svenskerne ankom til København i sommeren 1658 slog de lejr i Brønshøj. Lejren, kaldet Carlstad, skulle huse omkring 5000 soldater, og derfor var svenskerne nødsaget til at hente både byggematerialer og andet inventar i oplandet omkring Brønshøj.

De svenske soldater fik strenge formaninger om ikke at tyrannisere eller myrde den danske befolkning. Planen var (stadig) at overtage resten af Danmark, og derfor havde svenskerne behov for at landet var befolket af bønder der kunne drive gårdene. På denne måde kunne de sørge for fremtidige forsyninger. I stedet forsøgte svenskerne at overtage de skatter som de danske fæstebønder i forvejen betalte til den danske konge.

For nogle af de danske bønder var den lejren i Brønshøj en mulighed for at handle med svenskerne. Flere gange om ugen blev der afholdt markeder, hvor alle frit kunne komme og handle.

Udover de danske bønder fulgte en stor mængde civile efter den svenske hær, i håbet om at kunne sælge deres produkter eller ydelser til hæren.

Lejren var også ramme for de svenske soldaters familier, idet de blev opfordret til at tage deres koner og børn med på felttoget, da man på denne måde håbede at soldaternes moral blev højnet, i og med de ikke lå i med prostituerede.

Lægger man antallet af soldater og civile sammen, er det ikke usandsynligt at lejren i Brønshøj rummede omkring 20.000 personer. Altså har lejren været på størrelse med datidens København.

De mange mennesker i lejren i Brønshøj havde brug for husly, mad og tøj på kroppen. Svenskerne inddelte de omkringliggende sogne i områder, og indenfor disse områder havde de forskellige regimenter lov til at hente fødevarer. På grund af de mange ulykker som allerede havde ramt området i 1600-tallet, som krige, misvækst og pest, var der ikke meget føde at hente. Dette resulterede i at de svenske soldater begyndte at plyndre, også udenfor deres tildelte område.

På trods af formaningerne om ikke at begå overgreb mod den danske civilbefolkning, skete disse overgreb altså alligevel. Den svenske hær havde desuden problemer med at udbetale soldaternes løn under krigen, og dette resulterede i at soldaterne især stjal værdigenstande, som kunne omsættes til blandt andet penge. Stemningen i lejren blev dårligere efterhånden som svenskerne blev mere sultne, kolde og frustrerede.

På gårdene i området omkring Brønshøj, også i Brøndbyøster Landsby, fandt de svenske soldater madvarer, husdyr, inventar til husholdet og byggematerialer til at bygge huse i svenskelejr. Ofte efterlod de gårdene i ruiner.

Landsbyen Brøndbyøster

I perioden 1657-1660 dannede Brøndbyøster Landsby rammen for omkring 130 menneskers liv. De boede fordelt på 22 gårde og 10 huse, og var beskæftiget som fæstebønder, husmænd, håndværkere, tyende og soldater. I tiden omkring renæssancen var 80 % af Danmarks befolkning bønder.

Langt de fleste af gårdene i landsbyen var ejet af kongen, Frederik III, og bønderne der boede her, fæstede gårdene af ham. En enkelt gård var ejet af det københavnske hospital Vartov, og kirken ejede to gårde i landsbyen. I byens nordvestlige ende lå der en gård der var ejet af adelsmanden Mandrup Brahe.

Landbrugsjorden var generelt god og fed på Vestegnen, og derfor havde bønderne gode muligheder for at skabe et godt udbytte. Bønderne i Brøndbyøster afsatte de fleste af deres varer til hovedstaden København. På trods af den fede landbrugsjord var hverdagen for bønderne i Brøndbyøster en kamp for at få det til at løbe rundt. En enkelt dårlig høst kunne betyde landgilderestance, det vil sige at bonden ikke kunne betale skat. Dette kunne i sidste ende bevirke at fæsteren mistede gården. I Brøndbyøster Landsby finder vi mange eksempler på dette.

1600-tallets udfordringer

Midten af 1600-tallet var generelt præget af udfordringer for landbrugssamfundet. En af de mest presserende udfordringer var misvæksten i 1640'erne, der resulterede i fejlslagen høst flere år i træk. Dette var en økonomisk katastrofe for de bønder der fæstede gårdene i landsbyen. En fejlslagen høst kunne betyde at fæsteren mistede gården.

Derudover raseredes København og omegn i årene 1653-55 af en pestepidemi. Da København var en lille og indelukket by spredte smitten sig med lynets hast. Omkring 15.000 mennesker døde på grund af den frygtede sygdom. Den sorte død fik ikke samme tag i Brøndbyøster Landsby. Kilderne viser at kun en enkelt mand og tre små børn bukkede under for sygdommen.

De mange opslidende krige imod Sverige i 1600-tallet var endnu en udfordring for Brøndbyøster Landsby. Under anden Karl Gustav-krig ankom de svenske soldater til Brøndbyøster tidligt om morgenen d. 21. august 1658. Svenskerne stjal med arme og ben og berøvede indbyggerne for alt af værdi.

For bønderne i Brøndbyøster betød svenskernes hærgen dog ikke at, dødstallet steg som direkte konsekvens af krigshandlingerne. I nogle kirkebøger fra området omkring København, ser det umiddelbart ud som om dødeligheden stiger under svenskekrigene. Dette kan dog forklares med at mange kirker var ude af drift, da de var blevet ødelagt. Derved måtte de kirker der stadig fungerede begrave sognebørn der ellers tilhørte andre kirker. Både kirken i Brøndbyøster og Brøndbyvester var under krigen ude af funktion og derfor blev brøndbyboerne begravet andetsteds. Derimod skete der en stigning i mobiliteten, fordi mange bønder var tvunget til at forlade deres gårde, der enten var brændt eller brudt ned.

Kombinationen af krig, pest, armod og misvækst kunne selv en god og fed muldjord ikke kan veje op for.

This entry was posted on Tuesday, August 2nd, 2016 at 10:46 am and is filed under
You can follow any responses to this entry through the [Comments \(RSS\)](#) feed. Both
comments and pings are currently closed.